

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Μάνος Κοντολέων: Μάκης Τσίτας, «Πέντε Στάσεις», Μεταίχμιο

Μάνος Κοντολέων - 14 Μαρτίου 2020

Μια γυναίκα αφηγείται τη ζωή της.

Η Τασούλα -γεννημένη σε επαρχία, λίγες δεκαετίες πριν το τέλος του 20^{ου} αιώνα- θα μπορούσε να είχε ζήσει μια απλή ή ακόμα και μια περισσότερο εντυπωσιακή ζωή, αν δεν είχε κάνει λάθος επιλογή στον άντρα που θα γινότανε σύντροφός της.

Κι όμως δίπλα στον Θεόφιλο έζησε όλη της τη ζωή, μαζί του απέκτησε δυο παιδιά, από εκείνον γνώρισε κάθε είδους εξευτελισμούς και βιαιοπραγίες.

Δεν εκμεταλλεύτηκε τη βοήθεια των γονιών της για να τον χωρίσει. Δούλευε σκληρά έξω και μέσα από το σπίτι τους. Δεν θέλησε τίποτε να στερηθούν τα παιδιά της. Μια γυναίκα απόλυτα αποκομμένη από την όποια κοινωνική δραστηριότητα. Όλη της η εμπειρία, η διαδρομή πέντε στάσεων με το λεωφορείο -όσο απείχε το σπίτι από το χώρο εργασίας της.

Και όλη της τη ζωή, η ίδια την αφηγείται στον αναγνώστη αυτού του ολιγοσέλιδου (75 σελίδες) βιβλίου.

Η πρωτοπρόσωπη αφήγηση έχει μια δική της δυναμική και προκαλεί ένα έντονο συναίσθημα ταύτισης του αναγνώστη με το αφηγούμενο πρόσωπο.

Ακριβώς γιατί μπορεί εύκολα να συγκινήσει, απαιτεί αυστηρό έλεγχο στη χρήση λέξεων και εκφράσεων εκ μέρους του συγγραφέα, έτσι ώστε το τελικό αποτέλεσμα να ξεφεύγει σε μια εύκολη ψυχογραφική καταγραφή, αλλά αντίθετα να καταφέρνει να φωτίσει το βάθος συναισθημάτων και ψυχολογικών τραυμάτων.

Παράλληλα η γλώσσα εκφοράς πρέπει να ταιριάζει απόλυτα με τα χαρακτηριστικά (μορφωτικά, κοινωνικά, ψυχογραφικά) του αφηγητή.

Η μεταπολεμική ελληνική λογοτεχνία έχει αρκετές καλές στιγμές της βασισμένες σε πρωτοπρόσωπες αφηγήσεις (θυμίζω τα μυθιστορήματα «Ο Λούσινας» του Νίκου Χουλιαρά και «Το τρίτο στεφάνι» του Κώστα Χατζή, τα αφηγήματα του Γιώργου Ιωάννου, αλλά και άλλα).

Στους πλέον σύγχρονους συγγραφείς, η μορφή αυτή της αφήγησης δείχνει να είναι ιδιαίτερως αγαπητή -ο Θωμάς Κοροβίνης θα έλεγα πως κυριαρχεί καθώς γλωσσικά ενδύεται τους τρόπους έκφρασης των ηρώων του (ιστορικών ή μη προσώπων).

Μα ασφαλώς και άλλοι σύγχρονοι έλληνες συγγραφείς χρησιμοποιούν την πρωτοπρόσωπη αφήγηση και ένας από αυτούς είναι και ο Μάκης Τσίτας.

Το έχω και με άλλες ευκαιρίες σημειώσει πως θεωρώ τον Τσίτα ως μια ιδιαίτερη περίπτωση στη λογοτεχνία μας.

Από το 1996 όπου κυκλοφορεί το πρώτο του βιβλίο (η συλλογή διηγημάτων «Πάτυ εκ του Πετρούλα») μέχρι σήμερα έχει εκδώσει 27 (αν καλά έχω μετρήσει) βιβλία, από τα οποία τα περισσότερα είναι για παιδιά. Αυτά τα έργα είναι συνήθως ολιγοσέλιδα και εικονογραφημένα και αρκετά από αυτά γραμμένα σε πρωτοπρόσωπη αφήγηση. Με άλλα λόγια ξέρει να χρησιμοποιεί και με επιτυχία την εκφορά λόγου ενός παιδιού για να φωτίσει όχι μόνο την ανήλικη πρόσληψη αλλά και την υποδόρια παρουσία του ενήλικα μέσα στην παιδική καθημερινότητα.

Την ίδια στιγμή, το βασικό του έργο για ενήλικες, το «Μάρτυς μου ο Θεός», έχει κερδίσει το Βραβείο Λογοτεχνίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης του 2014 και έχει έως τώρα μεταφραστεί σε πολλές ευρωπαϊκές γλώσσες γιατί έχει εκτιμηθεί η αφηγηματική του ικανότητα να αφήσει τον κεντρικό του ήρωα -ένα ιδιαίτερο τύπο νεοέλληνα- να μιλά αβίαστα και κάτω από τις καθαρά ατομικές και ψυχοπαθολογικές του στρεβλώσεις.

Τηρουμένων, λοιπόν, των αναλογιών και όπως προσωπικά δεν διαχωρίζω με στεγανά τη λογοτεχνία που απευθύνεται σε παιδιά από εκείνη που στρέφεται προς τους ενήλικες, πιστεύω πως ο Μάκης Τσίτας είναι μαζί με τον Κοροβίνη οι δυο σύγχρονοι συγγραφείς μας που όχι μόνο στηρίζουν το έργο τους στις απαιτητικές δομές αυτού του τρόπου αφήγησης, αλλά και ολοένα τις διευρύνουν.

Αλλά πέρα από την καθαρή λογοτεχνική προσέγγιση που μπορεί κανείς να κάνει με τα κείμενα αυτής της κατηγορίας, θα πρέπει να τα δει και ως ένα είδος γραφής το οποίο κατά κάποιο τρόπο ενώνει τον πεζογραφικό με τον θεατρικό λόγο.

Δεν γνωρίζω επακριβώς τους λόγους για τους οποίους ολοένα και περισσότερα ελληνικά θεατρικά έργα στηρίζονται σε μονολόγους -υποψιάζομαι πως αυτό μπορεί να είναι και μια απόρροια της οικονομικής κρίσης των τελευταίων ετών.

Σε κάθε περίπτωση πάντως παρακολουθούμε συχνά γνωστούς ηθοποιούς και όχι μόνο να συμμετέχουν σε έργα μονοπρόσωπα και να ερμηνεύουν πάνω στη σκηνή ότι λίγο πριν ή λίγο μετά θα το δούμε να έχει πάρει και την τυπωμένη μορφή βιβλίου.

Πολύ ενδιαφέρουσα αυτή η συνύπαρξη και ομολογώ πως αξίζει κάποιος θεωρητικός της λογοτεχνίας να αναζητήσει το κατά πόσο η προοπτική ενός λογοτεχνικού μονολόγου να μεταμορφωθεί σε θεατρικό μονόλογο έχει επηρεάσει την αρχική του σύλληψη.

Το «Μάρτυς μου ο Θεός» έχει μεταφερθεί με μεγάλη επιτυχία στη σκηνή, αφού όμως το μεγάλο μέγεθος του κειμένου, προσαρμόστηκε στις χρονικές απαιτήσεις μιας θεατρικής παράστασης.

Η νουβέλα «Πέντε Στάσεις» πρόκειται κι αυτή να μεταφερθεί στο θέατρο -μας ενημερώνει το οπισθόφυλλο του βιβλίου. Το μέγεθός της της επιτρέπει χωρίς περικοπές να μεταφερθεί στη σκηνή -άραγε η πρόθεση του Τσίτα όταν έγραφε αυτό το κείμενο ήταν η δημιουργία πεζογραφήματος και θεατρικού μονολόγου ταυτόχρονα;

Η αυθόρμητη ροή του λόγου της Τασούλας, τα όσα σταδιακά μας αποκαλύπτει, αλλά και όσα από την αρχή έχει αποφασίσει να τα κρατήσει στη σκιά των δικών αναστολών, με κάνει να πιστεύω πως η ερμηνεία αυτού του ρόλου θα είναι μια πρόκληση προς τη ηθοποιό που θα την ερμηνεύσει.

Ως αναγνώστης πάντως, θέλω να ομολογήσω πως η εξομολόγησή της με έκανε από τη μια να συμπάσχω μαζί της και από την άλλη να τρομάξω τόσο με μια κοινωνία που της αρέσει να υποκρίνεται, αλλά και με τα άτομα εκείνα που δεν θέλουν ή δεν τολμούν να επαναστατήσουν.

Η τελευταία περιγραφή της σχέσης αυτού του τόσο αρρωστημένου ζεύγους Τασούλας και Θεόφιλου, μας φανερώνει πως από ένα σημείο και μετά το θύμα και ο θύτης ταυτίζονται και ίσως και να ανταλλάσσουν τους ρόλους τους.

Αυτό είναι μια επιτυχία του συγγραφικού νυστεριού. Κι άλλωστε -ας το αναγνωρίσουμε- τις περισσότερες φορές ο συγγραφέας προηγείται του ψυχαναλυτή.

ΤΑ ΔΗΜΟΦΙΛΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

Νίκος Παπάνας: Ένα ποίημα

Βάνια Σύρμου: Ένα διήγημα

Φωτεινή Κονταργύρη: Ένα ποίημα

Παυλίνα Παμπούδη: Ο έρωτας

Καίτη Παυλή: Ένα ποίημα

Αναζήτηση...

ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ

Περί Ου

Μου αρέσει η Σελίδα! 2,5 χιλ. *Μου αρέσει

Γίνετε ο πρώτος από τους φίλους σας στον οποίο αρέσει